

+ B A R T H O L O M E W
BY GOD'S MERCY ARCHBISHOP OF CONSTANTINOPLE-NEW ROME
AND ECUMENICAL PATRIARCH
TO ALL THE PLENITUDE OF THE CHURCH GRACE, PEACE AND MERCY
FROM THE MAKER OF ALL CREATION
OUR LORD, GOD AND SAVIOR JESUS CHRIST

Dearest brother Hierarchs and beloved children in the Lord,

It is a shared conviction that, in our time, the natural environment is threatened like never before in the history of humankind. The magnitude of this threat becomes manifest in the fact that what is at stake is not anymore the quality, but the preservation of life on our planet. For the first time in history, man is capable of destroying the conditions of life on earth. Nuclear weapons are the symbol of man's Promethean titanism, the tangible expression of the "complex of omnipotence" of the contemporary "man-god."

In using the power that stems from science and technology, what is revealed today is the ambivalence of man's freedom. Science serves life; it contributes to progress, to confronting illnesses and many conditions that were hitherto considered "fateful"; it creates new positive perspectives for the future. However, at the same time, it provides man with all-powerful means, whose misuse can be turned destructive. We are experiencing the unfolding destruction of the natural environment, of biodiversity, of flora and fauna, of the pollution of aquatic resources and the atmosphere, the progressing collapse of climate balance, as well as other excesses of boundaries and measures in many dimensions of life. The Holy and Great Council of the Orthodox Church (Crete, 2016) rightly and splendidly decreed that "scientific knowledge does not mobilize the moral will of man, who knows the dangers but continues to act as if he did not know." (*Encyclical*, § 11)

It is apparent that the protection of the common good, of the integrity of the natural environment, is the common responsibility of all inhabitants of the earth. The contemporary categorical imperative for humankind is that we live without destroying the environment. However, while on a personal level and on the level of many communities, groups, movements and organizations, there is a demonstration of great sensitivity and ecological responsibility, nations and economic agents are unable – in the name of geopolitical ambitions and the "autonomy of the economy" – to adopt the correct decisions for the protection of creation and instead cultivate the illusion that the pretended "global ecological destruction" is an ideological fabrication of ecological movements and that the natural environment has the power of renewing itself. Yet the crucial question remains: How much longer will nature endure the fruitless discussions and consultations, as well as any further delay in assuming decisive actions for its protection?

The fact that, during the period of the pandemic of the novel coronavirus Covid-19, with the mandatory restrictions of movement, the shutdown of factories, and the diminishment in industrial activity and production, we observed a reduction of pollution and encumbrance of the atmosphere, has proved the anthropogenic nature of the contemporary ecological crisis. It became once again clear that industry, the contemporary means of transportation, the automobile and the airplane, the non-negotiable priority of economic indicators and the like, negatively impact the environmental balance and that a change of direction toward an ecological economy constitutes an unwavering necessity. There is no genuine progress that is founded on the destruction of the natural environment. It is inconceivable that we adopt economic decisions without also taking into account their

ecological consequences. Economic development cannot remain a nightmare for ecology. We are certain that there is an alternative way of economic structure and development besides the economism and the orientation of economic activity toward the maximization of profiteering. The future of humanity is not the *homo æconomicus*.

The Ecumenical Patriarchate, which in recent decades has pioneered in the field of the protection of the creation, will continue its ecological initiatives, the organization of ecological conferences, the mobilization of its faithful and especially the youth, the promotion of the environment's protection as a fundamental subject for interreligious dialogue and the common initiatives of religions, the contacts with political leaders and institutions, the cooperation with environmental organizations and ecological movements. It is evident that the collaboration for the protection of the environment creates additional avenues of communication and possibilities for new common actions.

We repeat that the environmental activities of the Ecumenical Patriarchate are an extension of its ecclesiological self-consciousness and do not comprise a simple circumstantial reaction to a new phenomenon. The very life of the Church is an applied ecology. The sacraments of the Church, its entire life of worship, its asceticism and communal life, the daily life of its faithful, express and generate the deepest respect for creation. The ecological sensitivity of Orthodoxy was not created by but emerged from the contemporary environmental crisis. The struggle for the protection of creation is a central dimension of our faith. Respect for the environment is an act of doxology of God's name, while the destruction of creation is an offense against the Creator, entirely irreconcilable with the basic tenets of Christian theology.

Most honorable brothers and dearly beloved children,

The ecofriendly values of the Orthodox tradition, the precious legacy of the Fathers, constitute an embankment against the culture, whose axiological foundation is the domination of man over nature. Faith in Christ inspires and strengthens the human endeavor even before the immense challenges. From the perspective of faith, we are able to discover and assess not only the problematic dimensions, but also the positive possibilities and prospects of contemporary civilization. We call upon Orthodox young men and women to realize the significance of living as faithful Christians and contemporary people. Faith in the eternal destiny of man strengthens our witness in the world.

In this spirit, from the Phanar, we wish all of you a propitious and all-blessed new ecclesiastical year, fruitful in Christ-like deeds, for the benefit of all creation and to the glory of the all-wise Creator of all. And we invoke upon you, through the intercessions of the All-Holy Theotokos, the *Pammakaristos*, the grace and mercy of the God of wonders.

September 1, 2020

+Bartholomew of Constantinople
Fervent supplicant of all before God

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ
ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Προσφιλείς αδελφοί ιεράρχαι καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Αποτελεῖ κοινήν πεποίθησιν, ὅτι εἰς τήν ἐποχήν μας τό φυσικόν περιβάλλον ἀπειλεῖται ὅσον ποτέ ἄλλοτε εἰς τήν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Τό μέγεθος τῆς ἀπειλῆς ἀποκαλύπτεται εἰς τό γεγονός ὅτι τό διακύβευμα δέν εἶναι πλέον ἡ ποιότης τῆς ζωῆς, ἀλλά ἡ διατήρησις αὐτῆς εἰς τόν πλανήτην μας. Διά πρώτην φοράν εἰς τήν ἱστορίαν, ὁ ἀνθρωπος δύναται νά καταστρέψῃ τοὺς ὄρους τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς. Τά πυρηνικά ὄπλα εἶναι τό σύμβολον τοῦ προμηθεϊκοῦ τιτανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπτή ἔκφρασις τοῦ «συμπλέγματος παντοδυναμίας» τοῦ συγχρόνου «ἀνθρωποθεοῦ».

Εἰς τήν χρῆσιν τῆς πηγαζούσης ἐκ τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας ἰσχύος, ἀποκαλύπτεται σήμερον ἡ ἀμφισημία τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπιστήμη ὑπηρετεῖ τήν ζωήν, συμβάλλει εἰς τήν πρόοδον, εἰς τήν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀσθενειῶν καί πολλῶν καταστάσεων αἱ ὁποῖαι ἐθεωροῦντο μέχρι σήμερον «μοιραῖαι», δημιουργεῖ νέας θετικές προοπτικές διά τό μέλλον. Ὅμως, ταυτοχρόνως, δίδει εἰς τόν ἀνθρωπον πανίσχυρα μέσα, ἡ κακή χρῆσις τῶν ὁποίων δύναται νά ἀποβῆ καταστροφική. Βιοῦμεν τήν ἐξελισσομένην καταστροφὴν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τῆς βιοποικιλότητος, τῆς χλωρίδος καί τῆς πανίδος, τήν ρύπανσιν τῶν ὑδατίνων πόρων καί τῆς ἀτμοσφαιρας, τήν προϊοῦσαν ἀνατροπήν τῆς κλιματικῆς ἰσορροπίας καί ἄλλας ὑπερβάσεις ὁρίων καί μέτρων εἰς πολλάς διαστάσεις τῆς ζωῆς. Ὁρθῶς καί προσφυνῶς ἀπεφάνθη ἡ Αγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη 2016), ὅτι «ἡ ἐπιστημονική γνῶσις δέν κινητοποιεῖ τήν ἠθικὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, καίτοι γνωρίζει τοὺς κινδύνους, συνεχίζει νά δρᾷ ὡς ἐάν δέν ἐγνώριζεν» (Εγκύκλιος, § 11).

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ προστασία τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀκεραίου φυσικοῦ περιβάλλοντος, εἶναι κοινὴ εὐθύνη ὄλων τῶν κατοίκων τῆς γῆς. Ἡ σύγχρονος κατηγορικὴ προστακτικὴ διά τήν ἀνθρωπότητα εἶναι νά ζῶμεν χωρὶς νά καταστρέφωμεν τό περιβάλλον. Ἐνῶ ὁμως εἰς προσωπικόν ἐπίπεδον καί ἀπὸ πολλάς κοινότητας, ομάδας, κινήματα καί ὀργανώσεις ἐπιδεικνύεται μεγάλη εὐαισθησία καί οικολογικὴ εὐθύνη, τὰ κράτη καί οἱ οικονομικοὶ παράγοντες ἀδυνατοῦν, ἐν ὀνόματι γεωπολιτικῶν σχεδιασμῶν καί τῆς «ιδιονομίας τῆς οικονομίας», νά λάβουν τὰς ὀρθὰς ἀποφάσεις διά τήν προστασίαν τῆς κτίσεως

καί καλλιεργοῦν τήν ψευδαίσθησιν ὅτι τά περί «παγκοσμίου οικολογικῆς καταστροφῆς» εἶναι ἰδεολόγημα τῶν οικολογικῶν κινήματων καί ὅτι τό φυσικόν περιβάλλον ἔχει τήν δύναμιν νά ἀνανεώνεται ἀφ' ἑαυτοῦ. Τό κρίσιμον ἐρώτημα, ὅμως, παραμένει: Πόσον θά ἀνθέξη ἡ φύσις τὰς ἀκάρπους συζητήσεις καί τὰς διασκέψεις, τήν περαιτέρω καθυστέρησιν εἰς τήν ἀνάληψιν ἀποφασιστικῶν δράσεων διά τήν προστασίαν τῆς;

Τό γεγονός ὅτι κατά τήν διάρκειαν τῆς πανδημίας τοῦ νέου κορωνοϊοῦ Covid-19, μέ τόν ἐπιβληθέντα περιορισμόν τῶν μετακινήσεων, τό κλείσιμον ἐργοστασίων καί τήν μείωσιν τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος καί παραγωγῆς, παρατηρήθη μείωσις τῶν ρύπων καί τῆς ἐπιβαρύνσεως τῆς ἀτμοσφαιρας, ἀπέδειξε τόν ἀνθρωπογενῆ χαρακτήρα τῆς συγχρόνου οικολογικῆς κρίσεως. Κατέστη ἐκ νέου σαφές ὅτι ἡ βιομηχανία, ὁ σύγχρονος τρόπος μετακινήσεως, τό αὐτοκίνητον καί τό ἀεροπλάνον, ἡ ἀδιαπραγμάτευτος προτεραιότης τῶν οικονομικῶν δεικτῶν καί ἄλλα συναφῆ, ἐπηρεάζουν ἀρνητικῶς τήν περιβαλλοντικήν ἰσορροπίαν καί ὅτι ἡ ἀλλαγὴ πορείας πρὸς τήν κατεύθυνσιν μιᾶς οικολογικῆς οικονομίας ἀποτελεῖ ἀδήριτον ἀναγκαιότητα. Δέν ὑπάρχει ἀληθῆς πρόοδος, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τήν καταστροφήν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι ἀδιανόητον νά λαμβάνωνται οικονομικαί ἀποφάσεις χωρὶς νά συνυπολογίζωνται αἱ οικολογικαί ἐπιπτώσεις των. Ἡ οικονομική ἀνάπτυξις δέν εἶναι δυνατόν νά παραμένῃ ἐφιάλτης διά τήν οικολογίαν. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὑπάρχει ἐναλλακτικὴ ὁδὸς οικονομικῆς ὀργανώσεως καί ἀναπτύξεως ἔναντι τοῦ οικονομισμοῦ καί τοῦ προανατολισμοῦ τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος εἰς τήν μεγιστοποίησιν τῆς κερδοφορίας. Τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος δέν εἶναι ὁ homo oeconomicus.

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, τό ὁποῖον κατά τὰς τελευταίας δεκαετίας πρωτοστατεῖ εἰς τόν χῶρον τῆς προστασίας τῆς κτίσεως, θά συνεχίσῃ τὰς οικολογικάς του πρωτοβουλίας, τήν ὀργάνωσιν οικολογικῶν συνεδρίων, τήν κινητοποίησιν τῶν πιστῶν καί πρωτίστως τῆς νεολαίας, τήν ἀνάδειξιν τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος εἰς βασικόν θέμα τοῦ διαθρησκευτικοῦ διαλόγου καί τῶν κοινῶν πρωτοβουλιῶν τῶν θρησκευτῶν, τὰς ἐπαφὰς μέ πολιτικούς ἡγέτας καί θεσμούς, τήν συνεργασίαν μέ περιβαλλοντικάς ὀργανώσεις καί οικολογικά κινήματα. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ σύμπραξις διά τήν προστασίαν τοῦ περιβάλλοντος δημιουργεῖ διαύλους ἐπικοινωνίας καί δυνατότητας διά νέας κοινὰς δράσεις.

Ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι αἱ περιβαλλοντικαί δραστηριότητες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἶναι προέκτασις τῆς ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας του καί δέν ἀποτελοῦν ἀπλῶς περιστασιακὴν ἀντίδρασιν εἰς ἓν νέον φαινόμενον. Ἡ ἰδία ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐφηρμοσμένη οικολογία. Τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, σύνολος ἡ λατρευτικὴ ζωὴ, ὁ ἀσκητισμός καί ὁ κοινοτισμός, ἡ καθημερινότης τῶν πιστῶν, ἐκφράζουν καί παράγουν βαθύτατον σεβασμόν πρὸς τήν κτίσιν. Ἡ οικολογικὴ εὐαισθησία τῆς Ὁρθοδοξίας δέν ἐδημιουργήθη, ἀλλὰ ἀνεδείχθη ἀπὸ τήν σύγχρονον περιβαλλοντικὴν κρίσιν. Ὁ ἀγὼν διά τήν προστασίαν τῆς δημιουργίας εἶναι κεντρικὴ διάστασις τῆς πίστεώς μας. Ὁ

σεβασμός τοῦ περιβάλλοντος εἶναι ἔμπρακτος δοξολογία τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ καταστροφή τῆς κτίσεως εἶναι προσβολή τοῦ Δημιουργοῦ, ὅπως ἀσύμβατος μέ τās βασικάς παραδοχάς τῆς χριστιανικῆς θεολογίας.

Τιμώτατοι ἀδελφοί καί προσφιλέστατα τέκνα,

Αἱ οἰκοφιλικαί ἀξίαι τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως, ἡ πολύτιμος παρακαταθήκη τῶν Πατέρων, ἀποτελοῦν ἀνάχωμα κατά τῆς κουλτούρας, ἀξιολογική βάση τῆς ὁποίας εἶναι ἡ κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς φύσεως. Ἡ πίστις εἰς Χριστόν ἐμπνέει καί ἐνισχύει τὴν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν ἐνώπιον καί τῶν μεγίστων δυσκολιῶν. Ὑπὸ τὸ πρῶσμα τῆς πίστεως, δυνάμεθα νά ἀνακαλύπτωμεν καί νά ἀξιολογῶμεν ὄχι μόνον τās προβληματικάς πτυχάς, ἀλλά καί τās θετικάς δυνατότητας καί προοπτικάς τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Καλοῦμεν τούς ὀρθοδόξους νέους καί τās νέας νά συνειδητοποιήσουν τὴν σημασίαν τοῦ νά ζοῦν ὡς πιστοὶ χριστιανοὶ καί σύγχρονοι ἄνθρωποι. Ἡ πίστις εἰς τόν αἰώνιον προορισμόν τοῦ ἀνθρώπου κρατύνει τὴν μαρτυρίαν μας ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, εὐχόμενοι ἐκ Φαναρίου πᾶσιν ὑμῖν αἴσιον καί παντευλόγητον τό νέον ἐκκλησιαστικόν ἔτος, καρποτόκον εἰς ἔργα χριστοπρεπῆ, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς κτίσεως ὅλης καί πρὸς δόξαν τοῦ πανσόφου Ποιητοῦ τῶν ἀπάντων, ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς, πρεσβείαις τῆς Παναγίας τῆς Παμμακα-ρίστου, τὴν χάριν καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῶν θαυμασίων.

βκ' Σεπτεμβρίου α'

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως

διάπυρος πρὸς Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν